

Landskap: Skåne Upptecknat av: Helga Persson
 Härad: Luggude *L. Asbo* Adress: Box 208 Höör.
 Socken: Stenestad Berättat av: Mor Bengtsson.
 Uppteckningsår: 1934 Född år *i* Stenestad
 Mellan 80-90 år.

Uppteckningen rör : I. Offer i kyrkan mot sjukdom, (sid.1) II. Hur en lögn spreds för att kyrkklockorna i Stenestad skulle få god klang, (s.1-2), III. Midsommarbukett för rökelse, (s.2-3) IV. Seöer vid kalvningen, (s.2-3) V. För att kattor och hundar skulle trivas., (s.3), VI. Medel mot näsblod, (s.4), VII. Nagel i ögat, (s.4) VIII, Åderlåtning, (s.4-5), IX. Ett sätt att få kor till att kalva på dagen, (s.5) X. Ett medel för att få en ko till att trivas på en ny plats, (s.5-6) XI. När ett par voro nygifta, (s.6), XII. När man sade upp rättot och möss, (s.6-7).

4418

1

I.

Offer i kyrkan mot sjukdom.

I Stenestads kyrka fanns en s.k. offersten, som stod till vänster vid ingången i vapenhuset. Den är urholkad och i det lock, som ligger över, finnes en hänslås som öppnas då pengarna skulle tagas ut.

Om en person var sjuk så brukade man offra i denna sten midsommarafton för att han skulle få hälsan igen

Berätterskan omtalar, att då hon tjänade i Lökgården, brukade man gå till kyrkan och offra för att farfadern (husbondens far), som var sjuk, skulle bli bra för den sjukdom han led av.

En gammal sägen vill göra gällande att Stenestads kyrka varit byggd före syndafloden, och därför skulle det vara särdeles välgörande för den sjuke att offra i denna kyrka.

II.

Hur en lögn spreds för att kyrkklockorna skulle få god klang.

Berätterskan omtalar, att hon vid tolv års ålder tjänade på en gård, som hette Grönhult. Man skulle vid denna tid ha omgjutet

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Offer i kyrkan
mot sjukdom.

Hur en lögn
spreds för att
kyrkklockorna
skulle få god
klang.

kyrkklockorna i Stenestad och för att dessa skulle få god klang och höras vida omkring, skulle man sprida ut en lögn, som hade förutsättning för att bli spridd vida omkring, ty så långt, som lögnen spriddes, skulle kyrkklockornas klang höras.

Man funderade då ut följande lögn. På en gård i socknen sades ett par tvillingkalvar vara födda, vilka liknade människor i huvud och frandel och djur i bakkroppen. Detta egendomliga förhållande sades bero på, att ryktaren på gården begått tidelagsbrott.

Gubben, som fick höra ryktet, blev mycket ledsen över det och i grämselse däröver gick han och hängde sig.

III.

Midsommarbukett för rökelse.

När en person råkat ut för trolltyg, lappskot, vesslebett och dylikt skulle den röka sig för att bli kvitt eländet. För den skulle man plocka nio sorters örter sedan solen gått ned midsommarafton och med dessa skulle man sedan röka sig.

Detta tillgick så, att man lade glöder i en eldskoffa, på des-

Midsommarbukett för rökelse.

sa skulle man förutom örterna lägga ~~spögor~~ man tagit från högra träskon, tre spögor från den plats av bordet där den sjuke brukade sitta, nio halmstrån av takskägget där han brukade gå ut, nio svavelstickor och nio tussar hår från nio ställen i nävken.

Den, som skulle utsättas för rökelsen, skulle stå böjd över denna med ett lakan över sig och inandas rökelsen så länge det brann, så troddes han bli befriad från sitt onds.

Ceremonien skulle utföras sedan solen hade gått ned, och den behandlade skulle sedan tigande gå i säng och fick ej lov att gå ut om dörrarna förrän solen gått upp, ty då hade det ingen verkan.

IV.

Seder vid kalvningen.

När en ko eller kviga kalvat skulle man taga det första ägg en kyckling värpt, och i det skalet slå den första mjölken då man mjölkade djuret, och detta skulle man sedan ge djuret för det skulle äta upp den första mjölkbyttan och således bli bra till att mjölka.

Innan man började mjölkningen skulle man dessutom ghida

Seder vid
kalvningen.

juvret med en s.k. "gniesten" tre gånger avigt och tre gånger rätt. Sedan skulle man taga en gren med nio kvistar och slå kon nio gånger allt under det man upprepade, "Stå på dina fötter, som björken på sina rötter";-så skulle inte kon komma att slå när hon mjölkades.

V.

För att katter och hundar skulle trivas.

Om man på ett ställe fick en katt eller hund från en annan plats, var det vissa saker man borde iakttaga för att de skulle trivas. Sålunda skulle man ge dem, som ägt djuren en peng, och då man kom till det nya stället med djuret, skulle man klippa hår av det på tre ställen och lägga det i ett i husväggen borrarat hål och sedan sätta en pinne, eller, som man sade, "plogg" i hålet så håret skulle bli där. Genom detta förfaringssätt skulle djuret komma att trivas och ej gå ifrån sitt nya hem.

Man brukade även stänga kattorna i bakugnen över den första natten för att de skulle bli hemvana.

För att katter
och hundar
skulle trivas.

4418

VI.

Medel mot näsblod.

Om en person fick häftigt näsblod och hade svårt att hejda det, skulle han taga en av de kilar, som man brukar slå in i spolarna ^{på stegar} för att dessa skola bli sittande, och så skulle man låta blodet droppa på båda sidor om denna, och sedan slå den in på sin plats igen så skulle blödningen upphöra.

VII.

Nagel i ögat.

När djur, kor eller katter fingo nagel eller, som berätterskan sade, fick olen i ögonen, skulle man taga ^{med} en nål och träd i ögonnästet och draga i den hinna man kallade nagel, och så skära denna av med en vass kniv. Sedan skulle det, som var avskuret hänga på ett spik tills det blev torrt, när detta var förtorkat skulle ögat vara bra.

Såväl nål, som träd, skulle också hängas upp och man fick ej kasta det man skar av, ty då trodde man att ögat skulle ruttna bort.

VIII.

Aderlätning brukade man mot olika slags sjukdomar. Be-

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Medel mot näs
blod.

Nagel i ögat.

Aderlätning.

rätterskan omtalar, att hon i tjugooårsaldern blev åderläten för värk i armarna. Hon sökte läkare men hans ordinationer hjälpte ej. Då kom en gammal knekt, som hette Lood, hem från dansk-tyska kriget 1864. Han åderlät henne eller slog åder på henne tre söndagar årrad, tre söndagar i rad å den ena armen och tre söndagar å den andra. När han slog åder så slog han på något sätt i kors.

IX.

Ett sätt att få kor till att kalva på dagen.

När en ko varit hos tjuren skulle man lägga ett bälte över tröskeln, och när hon så var inbåsad skulle man knäppa bältet om henne, under det man sade, "Nu är du betäckt om dagen, så nu skall du kalva om dagen!" Bältet skulle sedan sitta på tills man såg att kon var dräktig, men då skulle det tagas av för eljest kunde man riskera att hon ej skulle kunna kalva.

X.

Ett medel för att en ko skulle trivas på en ny plats.

För att en ko skulle kunna trivas på en ny plats då hon

Ett sätt att få kor att kalva på dagen.

Ett medel för att en ko skulle trivas på en ny plats.

bytade ägare, skulle hon ledas baklänges in i stallet för eljest kom det ej att bliva tur med henne.

XI^aNär ett par voro nygifva.

När ett par voro nygifva eller skulle flytta in i ett nytt hem, skulle man ha en katt att släppa före in i det nya huset för att det skulle bli tur och man skulle komma till att trivas.

XII.

När man sade upp rättor och möss.

Ibland hände det att man trodde att någon hade sänt rättor eller möss på dem, och då man hade mycket "åede", som man sade om dylika djur, så sade man ibland upp dem till en viss fardag. Då uppsägningen ägde rum skulle man ha ^{ett} kaka bröd i en påse på ryggen och en katt i en annan, och så skulle man gå från det ena rätthålet till det andra och säga ifrån, att man hade ej råd att föda dem längre, utan de fingo gå till ett annat ställe där de hade bättre råd att föda dem.

När ett par voro nygifva.

När man sade upp rättor och möss.

8 4418

På en gård där berätterskan tjänade hade de sett hur
en stor mängd råttor kommo till gården. De gingo längs en gårdesgård
med rättorna före och mössen efter. Dessa råttor trodde man att nå-
gon hade sänt på dem. -----

ACC. NR. 4418

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne stad Upptecknat av: Helga Persson

Härad: Luggude Adress: Box 208 Höör

Socken: Stenestad Berättat av: Fru Bergström

Uppteckningsår: 1934 Född år i Stenestad
Mellan 40-50 år.

Uppteckningen rör : I. När bäckamannen gick till en flicka, (sid. 8)
II. Sed när en ko släpptes på annans bete. (s. 9).

När backamannen gick till en flicka.När bäckaman-
nen gick till
en flicka.

En syster till berättarskans mormor var liksom lite efter sin tid och underlig till lynnet, och detta trodde man bero på att bäckamannen hade besökt henne i hennes ungdom. Han hade nämligen förvandlat sig till fästmannens skepnad och kommit på besök i hemmet, allt under det flickan trott att det var fästmannen som kom. Föräldrarna började emellertid liksom ana, att allt ej stod rätt till, och de sade till henne att hon skulle fråga, vad hon skulle göra för att skydda sig mot bäckamannen. Han svarade, att hon skulle väggasten från kyrkan och pölseben, samt tre korn, som suttit i bakat bröd och så vilök. Detta skulle tags midsommarafton sedan solen gått ned, eljest hade det ingen betydelse och så skulle hon hänga det på sig. Detta gjorde hon och efter den dagen hade han ingen makt över henne. Han förstod då att han röjt sig själv, kastade handskarna på bordet och försvann och visade sig aldrig mera. Då hon skulle titta på handskarna såg hon, att det var åkanneblad (näckrosblad) och då förstod hon vem det varit, som besökt henne.

II.

Sed när en ko släpptes på ett annat bete.

Om en ko skulle släppas på s.k. "lejebede", varmed menades att man betalade för att hon fick gå på annans mark, skulle man s. k. "vänjevyska" henne för att hon skulle trivas på betet. Detta tillgick så att man viskade i kons öra "Hit ska du nå och hit ska du trå, folket e döa där du e kommen ifrå!"

Sed när en ko
släpptes på
annat bete.

ACC. NR. 4418

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Helga Persson
Härad: Luggude Adress: Box 208 Höör
Socken: Stenestad Berättat av: Nämndeman Ant. Andersson
Lökagården, Stenestad.
Uppteckningsår: 1934 Född år 1864 i Stenestad

Uppteckningen rör : I. Potatissättning, (sid **10**), II. Linet, (s **10-13**).

Skane
hagstade hd
Stenestad bn
upps id 1934

4418

Oppst Hågerås
Pst. a. Mor Bengtson
Stenestad
- 80-90 år -

I.

I.

Potatissättning.

Potatissättningen skulle verkställas i tvillingarnas tecken för då trodde man att det skulle bli bra skörd.

II.

Linet.

Sådden.

Linet var en viktig sak i forna dagars hemslöjdstillverkning och därför var det en del saker, som borde iakttagas. Om vädret var gynnsamt skulle det säas på Urbanus-dagen. Då det hade nått en höjd av 6-8 tum skulle det lukas, och det var en viktig sak att linet hölls fritt från ogräs.

Skörden.

Då det var färdigt för skörd (det skördades ganska grönt) ruskades det upp med rötterna, och detta kallades att "röska hör!" varefter det bands i små kärvar och sattes upp i hopar eller travar liksom säden för att torka, och då det var väl torrt kördes det hem och

Potatissätt-
ning.

Linet.

Sådden.

Skörden.

förvarades på tarren, tills beredningen började.

Beredningen.

Beredningen.

Först repade man knopparna, de s.k. "kneblen" av linet och sedan breddes det ut till torkning på en jämn mark och här fick det ligga i tre veckor eller tills det blev skört. Sedan togs det in i igen och "hånna", var med menades, att man tog så mycket lin i handen, som man kunde gripa om, och lade det på bråkan och sedan kappades man om att bråka eller, som man mera allmänt sade, "brydad". Detta bråkningssätt kallades att "bryda på grob".

Bråkningsarbetet utfördes även i brytstugan eller den s.k. bastuan, i vilken fanns en stor murad ugn, där man eldade och sedan torkade man linet ovanpå ugnens valv, som kallades galt. Här låg linet tills det blev riktigt torrt och sprött. För att ej linet skulle brinna upp hade man en gumma den s.k. "torrekärningen" till att passa det, så att det fick lagom torkning och när det var färdigt bråkades det. Detta arbete var ganska styft, varför det utfördes av karlarna. En del personer voro särskilt bekanta för att bråka bla.

Brytstugan var i allmänhet gemensam för hela byalaget. Från den gård, för vilken arbetet utfördes, bar man traktering till brytstugan, vilken vanligen bestod av kaffe, kakor, smör, bröd, ost korv, brännvin m. m.

På kvällarna när torkningen av linet började, samlades byns ungdom utanför brytstugan och då var där vanligen ett muntert liv med dans och lekar. Sedan började bråkningen tidigt följande morgon och då arbetet var slut, gick man till den gård, som ägde linet, där det vankade ytterligare traktering. En stående rätt vid dessa tillfällen var risgröt. När bråkningen var över skulle skäktning och häckling äga rum, men detta arbete hörde kvinnfolken till, och sagesmannen berättar, att omedelbart efter bråkningen skickades linet hem för skäktning. Detta arbete tillgick så, att man tog en handfull lin och lade detta över skäktestolen och sedan slog man på den nedhängande delen med det yxliknande skäteträdet, för att på så sätt få de grövsta "sjävorna" av. Det avfall man fick vid denna behandling kallades "sjättefall" och var det grövsta och sämsta av linet.

När linet var skäckt ~~skulle~~ det häcklas, vilket tillgick

så, att den s.k. "häglan", vilken bestod av en bräde med skarpa upp-
rättstående taggar, fästes mellan ett par stolar med taggarna uppåt,
och sedan liksom repades linet över taggarna så att ännu mera "sjä-
vor" föllo av. Det grövsta av dessa blånor kallades "bläunor" och då
man ytterligare repat av en del, då de s.k. "lockarna" tillverkades, kal-
lades "småbläunor". Lockarna var det allra finaste silkesliknande linet,
och det garn man fick av dessa användes till de finaste dukvävnaderna.

Vid häcklingen användes två slags häcklor nämligen grov- och
finhäckla, och det var just lockarna man fick efter häckling på fin-
häcklan.

III.

Offrar i kyrkan mot sjukdom.

Offrar i kyr-
kan mot sjuk-
dom.